

МОЛОДІ ВЧЕНІ

УДК 342.951:373.2/.5.043.2(477)

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.41.225618>

О. Ю. Криворучко, студентка магістратури
економіко-правового факультету, спеціальності 081 «Право»
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: alena.yurievnaa@gmail.com

М. С. Шевченко, студентка магістратури
економіко-правового факультету, спеціальності 081 «Право»
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: mary.sheva18@gmail.com

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено питанням удосконалення адміністративно-правового регулювання інклюзивної освіти в закладах дошкільної освіти та повної загальної середньої освіти в Україні. Звернення до цієї теми є беззаперечно актуальним з огляду на те, що, по-перше, інклюзивна освіта – новий інститут для українського суспільства, справжній виклик для дітей, педагогів та законодавця. По-друге, у науці вітчизняного адміністративного права відсутнє комплексне дослідження українських джерел права у сфері інклюзивної освіти, яке б повно визначало також виклики даної галузі. По-третє, адміністративно-правові акти у сфері інклюзивної освіти, на жаль, не відповідають реаліям сьогодення, мають прогалини як у сфері права, так і у сфері педагогіки. Автори поставили завданням здійснити аналіз джерел права, що регулюють відносини, що виникають у сфері інклюзивної освіти в Україні; виділити сучасні виклики галузі та внести пропозиції щодо шляхів їх подолання та якісного заповнення прогалин адміністративно-правового регулювання сфери інклюзивної освіти в Україні. Авторами статті на виконання мети дослідження, було здійснено переклад та вивчено законодавство Держави Ізраїль як прогресивної країни у сфері інклюзії; проведено опитування серед керівників навчальних закладів міста Одеси, у яких наразі діють інклюзивні групи/класи. Завдяки цьому було виявлено такі виклики, як, зокрема, прогалини у самій законодавчо встановленій процедурі відкриття інклюзивних груп/класів; забезпечення шкіл та садочків особами, які повинні допомагати вихователям/вчителям та дитині з особливими освітніми потребами в освітньому процесі; питання щодо кількості дітей з особливими освітніми потребами в групі або класі та щодо характеру нозологій (особливостей розвитку). Щодо кожного виклику запропоновано відповідні пропозиції та детально викладено їх у порівняльних таблицях.

Ключові слова: інклюзія, діти з особливими освітніми потребами, адміністративно-правове регулювання інклюзивної освіти, відкриття інклюзивної групи/класу, право на освіту.

Постановка проблеми. В рамках Нової української школи інклюзивна освіта посідає одне із особливо важливих місць як мінімум тому, що це новий інститут для української освіти. Це справжній виклик як для суспільства та застарілої системи освіти в цілому, так і для педагогів звичайних шкіл та садочків, які ніколи раніше не працювали з дітьми з особливими освітніми потребами. Впровадження інклюзивної освіти в Україні є певною реформою освіти загалом та великою територією для адміністративно-правового регулювання, впровадження нових адміністративних рішень та перевірки системи освіти на готовність до змін.

Реалізація права на освіту дітей з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП) та створення відповідних гарантій – важливе питання у світі та Україні, яке, незважаючи на багаторічні дискусії та чисельні адміністративні акти у цій сфері, видані за останні роки, все ще залишається невирішеним. Адміністративно-правові акти, на жаль, не відповідають реаліям сьогодення, мають прогалини як у сфері права, так і у сфері педагогіки, деякі норми є неактуальними та невиконуваними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результатом наукових досліджень вчених на перетині юриспруденції та педагогіки є розроблені рекомендації та наукові праці як методичного педагогічного характеру, так і процедурних питань, що частково врегульовані законодавством. Вирішенням цих питань займалися такі науковці, як М. І. Берегова, Г. В. Давиденко, А. Ю. Мухіна, Н. Є. Серомаха, А. А. Колупасва, О. М. Таранченко, І. Ю. Хомишин та інші.

Деякі аспекти зарубіжного досвіду регулювання інклюзивної освіти, а саме – Держави Ізраїль, розглядалися у статтях О. В. Майзель.

М. І. Берегова у своєму дисертаційному дослідженні проаналізувала проблеми та «розробила чотирьохетапну методику підготовки майбутніх корекційних педагогів до роботи в інклюзивному освітньому просторі, яка включає пропедевтичний, теоретико-операційний, продуктивний та рефлексивно-оцінний етапи» [1, с. 3].

У своїх статтях та наукових роботах канд. юрид. наук І. Ю. Хомишин проводила «аналіз нормативних документів щодо правового забезпечення навчання дітей з особливими освітніми потребами, проводила аналіз сучасних тенденцій та проблем у механізмі впровадження інклюзивної освіти в Україні» [2, с. 54].

Кандидатки психологічних наук А. Ю. Мухіна та Н. Є. Серомаха займалися «аналізом сучасних реалій інклюзивної освіти в Україні; виявленням факторів, що перешкоджають впровадженню і розвитку інклюзивної освіти; визначенням результативних напрямків вирішення існуючих проблем інклюзії» [3, с. 2].

Як стало зрозумілим із аналізу наявного матеріалу, дуже багато аспектів інклюзивної освіти з юридичної точки зору є недостатньо проаналізованими, що свідчить про необхідність їх подальшої наукової розробки.

Мета статті. Метою даного дослідження є всебічне вивчення та аналіз адміністративно-правового регулювання інклюзивної освіти в Україні на сучасному етапі, визначення викликів, що існують у даній сфері суспільних відносин, та шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. На шляху свого розвитку суспільство пройшло складний шлях від відсторонення до інтеграції осіб з ООП. Сучасна Україна довгий час йшла до ідеології рівності в освіті, а категорії «інклюзія» та «інклюзивне навчання» з'явилися в джерелах права нещодавно.

Слід відмітити той факт, що першочергово прогресивні зміни відбулись на рівні міжнародних актів. Так, основи розвитку інклюзивної освіти у ХХ–ХХІ ст. заклали: Конвенція про права дитини 1989 року, Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів, прийняті резолюцією 48/96 Генеральної Асамблеї ООН 1993 року, Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю в 2006 року та інші. Аналіз деяких положень даних актів є важливим для історичного аналізу розвитку інституту інклюзивної освіти в світі, а також для розуміння сутності окремих норм як частини українського законодавства.

Відповідно до ст. 29 Конвенції про права дитини 1989 року освіта дитини має бути спрямована, зокрема, на: розвиток особи, талантів, розумових і фізичних здібностей дитини в найповнішому обсязі; підготовку дитини до свідомого життя у вільному суспільстві в дусі розуміння, миру, терпимості, тощо [4, ст. 29]. З огляду на те, що Конвенція ратифікована Постановою Верховної Ради України № 789XII від 27 лютого 1991 року та набула чинності для України 27 вересня 1991 року, з цього моменту дані норми є частиною національного законодавства України. З аналізу даних положень виходить проголошення курсу на захист права дитини на освіту у найповнішому обсязі. Слід підкреслити, що дана Конвенція не містить виключень, які стосуються дітей з ООП, що, фактично, свідчить про інклюзивну ідеологію незалежної України.

Натомість, Конвенція містить категорію «неповноцінна в розумовому або фізичному відношенні дитина». З аналізу положень ст. 23 Конвенції випливає наступне: «держави-учасниці визнають необхідність того, щоб життя такої дитини було повноцінним та достойним, а умови останнього сприяли почуттю впевненості в собі і полегшували б її активну участь у житті суспільства» [4, ст. 23].

Негативне враження справляє термін «неповноцінна». Так, відповідно до визначення, яке надає «Словник української мови» в 11 томах 1974 року, «неповноцінний» – який не має потрібних якостей; позбавлений багатьох позитивних ознак» [5, с. 356]. Таке формулювання є некоректним і застарілим: сьогодні у науці, законодавстві та навіть у побуті використовують категорії «особливості» та «особливі потреби», в тому числі, що стосується потреб освітніх. І це – один з позитивних кроків.

Сам термін «інклюзія» набув поширення і почав розглядатись як основна концепція саме з прийняттям Стандартних правил забезпечення рівних можливостей для інвалідів, прийнятих резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 1993 року. І хоча у сучасному суспільстві термін «інваліди» все частіше замінюють на «особа з інвалідністю», даний документ відіграв важливе значення для розповсюдження ідеї інклюзії у світі. Його положення були «спрямовані на необхідність визнання державами важливості забезпечення доступності в процесі створення рівних можливостей для даних осіб у всіх сферах життя суспільства» [6].

Основний Закон незалежної України також не обійшов регулювання даної сфери суспільних відносин. Так, відповідно до положень ст. 53 Конституції України «кожен має право на освіту» [7, ст. 53].

Для кращого розуміння змісту конституційного права на освіту пропонується звернутись до рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень ч. 3 ст. 53 Конституції України «держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах» [7, ст. 53] (справа про доступність і безоплатність освіти) від 4 березня 2004 року № 5-рп/2004.

Хоча у доктрині існує плюралізм думок щодо правової природи рішень КСУ, ми пропонуємо вважати останнє джерелом права, частиною національного законодавства України, спираючись, зокрема, на думку таких фахівців, як: К.Ю. Кармазіна [8, с. 13], Т.О. Цимбалістий [9, с. 156], І.О. Сквірський [10, с. 43] тощо.

Так, з висновку, якого дійшов КСУ в аспекті вищенаведеного конституційного подання «положення ч. 3 ст. 53 Конституції України необхідно розуміти так: доступність освіти як конституційна гарантія реалізації права на освіту на принципах рівності, визначених ст. 24 Конституції України, означає, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливості для реалізації цього права» [11]. Таким чином, вбачається, що будь-які ознаки, в тому числі фізіологічного характеру, не можуть бути перепорою для реалізації особою права на освіту.

Спеціальні закони у сфері інклюзії (зокрема, Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту») піддавалися багаточисельним змінам перш, ніж запровадити у повній мірі інклюзивну модель навчання. У жовтні 2010 року Міністерство освіти і науки України (далі – МОН України) затвердило «Концепцію розвитку інклюзивної освіти», а в серпні 2011 року Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) затвердив «Порядок організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах».

Станом на сьогодні держава створює гарантії для осіб з ООП. Так, відповідно до ч. 6 ст. 3 Закону України «Про освіту» держава створює умови для здобуття освіти особами з ООП з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти [12, ст. 3]. Між тим, розвиток інклюзивного освітнього середовища визначається засадою державної політики у сфері освіти та одним

з принципів освітньої діяльності. Закон України «Про освіту» вперше надав визначення поняттям «інклюзивне освітнє середовище» та «інклюзивне навчання». Друге, зокрема, визначається як «система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників» [12]. Прогресивним, на наш погляд, є те, що законодавець не обмежився у наданні права на інклюзивну освіту особам з інвалідністю, адже особи з ООП – це, відповідно до ст. 1 Закону України «Про освіту», особи, які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення їх права на освіту [12, ст. 1]. Таким чином, коло суб'єктів не є звуженим.

Закон України «Про дошкільну освіту» конкретизує норми Закону України «Про освіту», закріплюючи можливість створення у закладах дошкільної освіти інклюзивних груп із обмеженням не більше трьох дітей з особливими освітніми потребами в такій групі [13, ст. 12].

Таке обмеження є необхідним для забезпечення ефективності навчання та догляду за дітьми у окремих закладах. Прогалиною вбачається той факт, що кількісне обмеження не підкріплене обмеженням якісним: якщо у інклюзивній групі навчатимуться три дитини з ООП, проте в них будуть різні нозології – це може викликати труднощі для організації навчального та виховного процесу у такій групі.

Як у дитячих садках, так і у школах впроваджено таку посаду як асистент вихователя або вчителя відповідно, а також посаду асистента дитини. З аналізу норм Закону України «Про повну загальну середню освіту» випливає, що «асистент вчителя – це особа, яка належить до педагогічних працівників закладу освіти на відміну від асистента дитини, що є окремим учасником освітнього процесу і може бути представлена соціальним робітником, одним з батьків або уповноваженою на це особою» [14, ст. 26]. На наш погляд, в даних нормативно-правових актах не досить повно викладено перелік функцій, обов'язків даних осіб та їх розмежування. До того ж, відповідно до положень Закону України «Про повну загальну середню освіту» організація інклюзивного навчання у закладах повної загальної середньої освіти здійснюється у порядку, затвердженому КМУ [14, ст. 26]. Таким чином, фактично усі процедурні питання організації навчального процесу регулюються підзаконними нормативно-правовими актами.

Зокрема, важливим кроком у адміністративно-правовому регулюванні інклюзивної освіти стало прийняття 12 липня 2017 року КМУ Постанови № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр». Відповідно до даного Положення інклюзивно-ресурсний центр (далі – ІРЦ) є установою, що утворюється з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та повної загальної середньої освіти шляхом проведення комплексної оцінки розвитку дитини, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу [15, п. 1].

Саме ІРЦ надає батькам (одному з батьків) або законним представникам дитини з ООП, за заявою яких (якого) її проведено, висновок про комплексну оцінку у двох примірниках, один з яких подається батьками (законними представниками) дитини до закладу освіти [15, п. 30]. Таким чином, даний висновок фактично є юридичною підставою для відкриття інклюзивної групи або класу.

Ще одним важливим документом в історії розвитку інклюзивної освіти в Україні, безумовно, стала Концепція розвитку інклюзивної освіти (далі – Концепція), затверджена Наказом МОН від 1 жовтня 2010 року. Концепцією передбачалось розроблення Типового положення про порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, а також внесення змін до актів, що регулюють порядок здійснення психолого-медико-педагогічних консультацій [16].

По-перше, дані документи так і не було розроблено у повному обсязі, що, безумовно, вказує на «непріоритетність» інклюзивної освіти для органів влади.

По-друге, підхід, викладений у Концепції, в цілому видається недостатнім. Адже, навіть за умови розроблення відповідних актів, дана сфера залишається неврегульованою

у багатьох питаннях. Більшість документів носять рекомендаційний характер, надсилаються до органів влади та закладів освіти у формі листів і не є нормативно-правовими актами за своєю природою.

Прикладами подібної ситуації у 2019–2020 роках є листи МОН України від 31.08.2020 № 1/9–495 «Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році» та від 26.06.2019 № 1/9–409 «Щодо організації інклюзивного навчання у закладах освіти у 2019/2020 навчальному році» тощо. Дані листи містять, зокрема, інструктивно-методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання в інклюзивних класах, дотримання закладами освіти умов архітектурної доступності, деталі проведення комплексної оцінки ІРЦ, проведення корекційно-розвиткових занять.

Таким чином, можна побачити, що великий масив норм мають рекомендаційний характер і, фактично, певне коло досить важливих питань залишаються за межами адміністративно-правового регулювання даної сфери суспільних відносин.

Слід також підкреслити, що станом на сьогодні не існує діючої Концепції. Така ситуація негативно впливає на темпи розвитку інклюзії в Україні з огляду на динамічність відносин у сфері освіти взагалі і інклюзивної освіти зокрема. За певних умов це може навіть стати передумовою порушення права осіб з ООП на інклюзивну освіту у майбутньому.

Нова Концепція має бути не просто декларативним документом, а чітким планом спільних дій органів влади, закладів освіти і сімей дітей з ООП.

На нашу думку, досвід іноземних країн у даному дослідженні є необхідним для успішного подальшого розвитку інклюзії в Україні. Багато європейських країн було проаналізовано у дисертаційній роботі Г.В. Давиденко [17]. Тому нами було вперше самостійно здійснено переклад законодавчих актів Держави Ізраїль з івриту на українську мову, офіційного перекладу яких немає у вільному доступі ані англійською, ані українською, ані російською.

Хоча система інклюзивної освіти в Державі Ізраїль існує поряд із системою спеціальної освіти, вона є успішною з огляду на особливу політику. В Ізраїлі велика увага держави приділяється програмам ранньої діагностики та інтервенції. Наприклад, програма «From prevention to inclusion». Освіта тісно співпрацює із медициною на виконання важливого завдання – надати якомога більше допомоги особі з ООП в ранньому дитинстві, щоб вона комфортно почувала себе у дитячому садку та у школі [18]. Так, наприклад, спеціальний Закон Держави Ізраїль «Про реабілітаційні центри денного догляду» призначений забезпечити малюкам віком від одного до трьох років, які страждають від інвалідності, розумової відсталості чи іншої вади, відповідну реабілітаційну, терапевтичну та освітню основу, що фінансується державою [19].

Таким чином, пропонується доповнення українського Проекту Концепції розвитку інклюзивної освіти принципом ранньої діагностики та інтервенції, що могло б максимально підготувати дитину з ООП до входження в освітній соціум.

Дослідження проблем сучасної інклюзивної освіти було б неповним та надто теоретичним, якби не було б з'ясовано реальну ситуацію в інклюзивних навчальних закладах України. Для досягнення цієї мети були проведені дослідницькі інтерв'ю з керівниками навчальних закладів міста Одеси, в яких функціонують інклюзивні групи та класи, щодо реального стану інклюзивної освіти (див. Рис. 1).

На основі проведеного емпіричного соціологічного дослідження було зроблено висновок, що перед інклюзивною освітою в Україні наразі постає досить багато викликів, яким і буде приділено увагу нижче в цій публікації.

Окремим важливим аспектом є процедура відкриття інклюзивної групи/класу. Наразі процедура відкриття інклюзивних груп регулюється Порядком організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти, що був затверджений постановою КМУ від 10 квітня 2019 р. № 530 [20], де зазначаються основні засади діяльності таких груп та головні процедурні аспекти їх відкриття. У відповідності до Закону України «Про освіту» керівник навчального закладу зобов'язаний створити інклюзивну групу чи клас, якщо до

Дата проведення інтерв'ю	15.12.2020 р., 25.12.2020 р., 06.01.2021 р.
Спосіб інтерв'ювання	онлайн-інтерв'ю за допомогою додатку Zoom
Кількість, коло та посади респондентів	1. Директор закладу дошкільної освіти «Незабудка» №37 (м. Одеса); 2. Директор закладу дошкільної освіти №107 (м. Одеса); 3. Директор закладу дошкільної освіти «Джерельце» №266 (м. Одеса); 4. Вихователь-методист закладу дошкільної освіти «Незабудка» №37 (м. Одеса); 5. Вихователь-методист закладу дошкільної освіти «Джерельце» №266 (м. Одеса); 6. Директор Одеського ліцею «Європейський»; 7. Завуч з інклюзії Одеського ліцею «Європейський».
Кількість годин, витрачених на інтерв'ю	загалом 5 годин 40 хвилин
Тип фіксації ходу та результатів	відео- та аудіо- запис
Загальний зміст інтерв'ю (питання)	1. Як часто звертаються до закладу батьки за інформацією щодо інклюзивних класів/груп 2. Наскільки складною є, з Вашої точки зору, процедура оформлення документів і подача заяви для батьків дітей з ООП?

	3. Батьки дітей з якими особливостями найчастіше звертаються? 4. Які інклюзивні класи/групи функціонують у Вашому закладі? Як довго? 5. Наскільки повно держава забезпечує усіма матеріальними аспектами, що є необхідними для функціонування таких груп/класів? 6. Чи доводиться батькам дітей брати участь у забезпеченні групи/класу чимось необхідним для діяльності інклюзивної групи/класу? 7. Наскільки складно при відкритті інклюзивної групи/класу знайти асистента вчителя, асистента дитини та інших необхідних спеціалістів? 8. Наскільки Ви задоволені законодавством і актами міністерств та відомств у сфері інклюзії? 9. Наскільки юридично та фактично є складною процедура відкриття інклюзивної групи/класу з нуля для керівника установи, на Ваш погляд?
Мова інтерв'ю	українська/російська
Особи, що проводили інтерв'ю	Криворучко Олена Юріївна, Шевченко Марія Сергіївна

Рис. 1 «Паспорт інтерв'ю»

нього із відповідною заявою звернеться хоча б один із батьків дитини з ООП. Батьки отримують висновок ІРЦ, в якому зазначається комплексна оцінка їхньої дитини з рекомендаціями щодо процесу навчання [12, ст. 20]. При цьому, засновник закладу має надати кошти на створення матеріально-технічної та навчально-методичної бази, штат працівників та доступ до будівель особами з порушенням опорно-рухового апарату.

Приблизно такою ж є процедура відкриття інклюзивного класу у школах. Вона регулюється Порядком організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, що затверджений Постановою КМУ від 15 серпня 2011 р. № 872 [21]. Цікавим є те, що раніше, відповідно до цього порядку, інклюзивні групи створювалися лише за наявності матеріально-технічної бази, проте за останньою редакцією керівник закладу зобов'язаний створити такий клас за заявою батьків хоча б однієї дитини у будь-якому випадку і за допомогою коштів засновника закладу створити усі необхідні умови.

Проте у процедурі відкриття інклюзивних груп та класів існують декілька прогалин, що так і не заповнені законодавцем. В результаті, керівники навчальних закладів досить часто вимушені використовувати свої дискреційні повноваження там, де повинна бути встановлена чітка законодавча процедура, а не «особиста думка» особи, оскільки практика у сфері інклюзії повинна бути одноманітною та сформованою через професійний погляд педагогів-дефектологів. Наприклад, у вищезазначеному Положенні лише поверхнево описується сама процедура відкриття та діяльності інклюзивної групи/класу. Зазначається, що наказом директора у школі створюється команда психолого-педагогічного супроводу, що складає індивідуальну програму розвитку, до якої входить власне сам керівник закладу, асистент дитини, вчителі, батьки та психолог [21]. На практиці ж педагоги, яким довелося вперше працювати з індивідуальною програмою розвитку, не тільки позбавлені офіційних роз'яснень та рекомендацій щодо її складання з боку законодавця, а й не мають практичного досвіду роботи із такими дітьми та, відповідно, не можуть знати, яким чином скласти цю програму максимально корисно для дитини.

На нашу думку, слухним є: по-перше, звернути увагу на недосконале регулювання цього важливого аспекту та заповнити прогалини офіційними практичними рекомендаціями. По-друге, запровадити систему підвищення кваліфікації, що буде фінансуватися МОН, саме з питань організації інклюзивної освіти, роботи з дітьми з ООП та ефективного складання індивідуальної програми розвитку.

Окремим викликом у сфері інклюзивної освіти є забезпечення шкіл та садочків особами, які повинні допомагати вихователям/вчителям та дитині з ООП в освітньому процесі (асистентами, реабілітологами, логопедами, психологами та дефектологами). В «Типових штатних нормативах дошкільних навчальних закладів» від 04.11.2010 р. № 1055 та у листі МОН від 12.10.2015 р. № 1/9-487 посада асистента вихователя інклюзивної групи закладу дошкільної освіти вводиться з розрахунку одна штатна одиниця на одну інклюзивну групу [22].

Проте фактично ми маємо ситуацію, коли дошкільний навчальний заклад отримує ставку асистента вихователя, що відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» складає 36 годин [13, ст. 30], тобто асистент повинен працювати 7,2 годин на день, хоча дитячий садок працює 12 годин. З'являється логічне питання, яким чином дитина з ООП має перебувати у дитячому садочку ще 5 годин, адже особливості дітей з ООП можуть проявлятися досить різноманітно (починаючи від психозу та закінчуючи агресією в бік інших дітей).

З огляду на це, пропонується внесення змін до джерел права у сфері інклюзивної освіти щодо збільшення кількості годин асистента вихователя (див. Рис. 2).

Альтернативною пропозицією із нашої сторони може бути введення ще однієї штатної одиниці: другий помічник вихователя, який буде мати основною метою не спрямування освітнього процесу дітей з ООП, а займатися їх фізіологічною стороною, допомагати знаходити спільну мову з іншими дітьми та доглядати за собою.

До речі, з цього випливає ще один виклик. Якщо ми говоримо про дошкільні навчальні заклади, у Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти

Джерело права	Зміст положення чинного законодавства	Зміст запропонованих змін
Закон України «Про дошкільну освіту»	Стаття 30. Педагогічне навантаження, оплата праці, відпочинок педагогічних та інших працівників у сфері дошкільної освіти. ... 3. Педагогічне навантаження педагогічного працівника закладу дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності відповідно становить: вихователя групи загального типу - 30 годин; вихователя інклюзивної групи, групи компенсуючого типу - 25 годин; асистента вихователя інклюзивної групи-36 годин педагога- 40 годин; практичного психолога - 40 годин; ...	Стаття 30. Педагогічне навантаження, оплата праці, відпочинок педагогічних та інших працівників у сфері дошкільної освіти. ... 3. Педагогічне навантаження педагогічного працівника закладу дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності відповідно становить: вихователя групи загального типу - 30 годин; вихователя інклюзивної групи, групи компенсуючого типу - 25 годин; асистента вихователя інклюзивної групи - 40 годин педагога- 40 годин; практичного психолога - 40 годин; ...

Рис. 2 «Пропозиції щодо внесення змін до законодавства України щодо педагогічного навантаження асистента вихователя інклюзивної групи»

зазначається, що для забезпечення ефективності освітнього процесу в інклюзивних групах кількість дітей з особливими освітніми потребами має становити не більше трьох осіб, проте ці діти можуть бути з різними нозологіями (особливостями) [20]. Варто розуміти, що для таких дітей потрібен максимально індивідуальний підхід, з урахуванням особливостей їх розвитку.

Тому, на нашу думку, доцільним є внесення змін до джерел права, що регулюють наповнюваність груп та класів таким чином, аби в межах одного класу могли знаходитися діти лише з однаковими видами порушень розвитку (див. Рис. 3).

На нашу думку, з метою зменшення загальної кількості викликів у сфері інклюзії взагалі вдалим вирішенням буде співпраця правотворців і практиків у сфері інклюзії шляхом запровадження системи щорічних обов'язкових звітів та планів-пропозицій, де керівники закладів будуть мати змогу описати реальні проблеми та пропонувати шляхи їх вирішення (див. Рис. 4).

Джерело права	Зміст положення чинного законодавства	Зміст запропонованих змін
Закон України «Про дошкільну освіту»	Стаття 14. Комплектування груп закладу дошкільної освіти. ... 2. Наповнюваність груп у закладах дошкільної освіти становить: для дітей віком до одного року - до 10 осіб; для дітей віком від одного до трьох років - до 15 осіб; для дітей віком від трьох до шести (семи) років - до 20 осіб; різновікові - до 15 осіб; з короткотривалим і цілодобовим перебуванням дітей - до 10 осіб; в оздоровчий період - до 15 осіб; в інклюзивних групах - не більше трьох дітей з особливими освітніми потребами. Засновник (засновники) може встановлювати меншу наповнюваність груп у закладі дошкільної освіти. У закладах дошкільної освіти, розташованих у селах, селищах, кількість дітей у групах визначається засновником (засновниками) залежно від демографічної ситуації.	Стаття 14. Комплектування груп закладу дошкільної освіти. ... 2. Наповнюваність груп у закладах дошкільної освіти становить: для дітей віком до одного року - до 10 осіб; для дітей віком від одного до трьох років - до 15 осіб; для дітей віком від трьох до шести (семи) років - до 20 осіб; різновікові - до 15 осіб; з короткотривалим і цілодобовим перебуванням дітей - до 10 осіб; в оздоровчий період - до 15 осіб; в інклюзивних групах - не більше трьох дітей з особливими освітніми потребами з однаковим видом (типом) нозології. Засновник(засновники) може встановлювати меншу наповнюваність груп у закладі дошкільної освіти. У закладах дошкільної освіти, розташованих у селах, селищах, кількість дітей у групах визначається засновником (засновниками) залежно від демографічної ситуації.

Закон України «Про повну загальну середню освіту»	... Стаття 26. Інклюзивне навчання ... Положення відсутні	... Стаття 26. Інклюзивне навчання ... 1.1. В одному інклюзивному класі можуть навчатися діти лише із нозологією однакового типу.

Рис. 3 «Пропозиції щодо внесення змін до законодавства України щодо комплектування інклюзивних груп та класів»

Висновки і пропозиції. Інститут інклюзії є більш прогресивною системою, аніж спеціальні навчальні заклади для дітей з особливими потребами, які існували раніше. Це є логічним продовженням та формою реалізації норм, зазначених у Конвенції про права дитини, учасницею якої є Україна. Проте система інклюзивної освіти, що була введена в систему дошкільної освіти та повної загальної середньої освіти України, є недоопрацьованою та потребує ґрунтового доповнення та переробки.

Принципово важливою особливістю адміністративно-правового регулювання інклюзивної освіти є те, що фактично всі процедурні питання організації навчального процесу регулюються підзаконними нормативно-правовими актами. До того ж, проаналізувавши масив усіх нормативно-правових актів та рекомендаційних листів, які вдалося знайти у відкритому доступі, можна зробити висновок, що певне коло досить важливих питань, таких як, наприклад, організація дистанційного навчання, залишаються за межами адміністративно-правового регулювання з боку держави.

З огляду на те, що неможливо переоцінити цінність положень розглянутої та проаналізованої у дослідженні Концепції як програмного документу, яку можна по праву назвати «Конституцією інклюзивної освіти», запропоновано втілити успішні положення іноземного законодавства, в тому числі, у новій Концепції. Так, пропонується доповнення українського Проекту Концепції розвитку інклюзивної освіти принципом ранньої діагностики та інтервенції, що могло б максимально підготувати дитину з ООП до входження в освітній соціум на прикладі успішного досвіду Ізраїлю.

За результатами проведення емпіричного соціологічного дослідження, а саме опитування та інтерв'ю з керівниками навчальних закладів міста Одеси, у яких наразі діють інклюзивні групи/класи, та аналізу нормативно-правових актів, були виявлені виклики та прогалини, що заважають розвитку цього інституту та створюють колізії.

По-перше, це прогалини у самій законодавчо встановленій процедурі відкриття інклюзивних груп/класів. Керівники закладів освіти повинні самостійно приймати рішення, використовуючи свої дискреційні повноваження, щодо питань, інформації щодо яких взагалі не встановлено з-боку держави ані нормативними актами, ані рекомендаційними листами.

По-друге, це необхідність внесення змін до законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» та «Про загальну середню освіту» в аспекті кількості годин роботи асистента вихователя та асистента вчителя в бік їх збільшення, оскільки через недостатність годин, нівелюється досягнення основної педагогічної мети інклюзивної освіти. Слід внести зміни щодо наповнюваності груп та класів таким чином, аби в межах одного класу могли знаходитися діти лише з однаковими видами порушень.

Джерело права	Зміст положення чинного законодавства	Зміст запропонованих змін
Закон України «Про дошкільну освіту»	Стаття 24. Планування роботи закладу дошкільної освіти. ... Положення відсутні	Стаття 24. Планування роботи закладу дошкільної освіти. ... 3. Керівники закладів, де функціонують інклюзивні групи, щорічно (до 2 вересня кожного року) повинні подавати звіти та плани-пропозиції до регіонального відділу освіти із описом проблем, які виявляються у процесі впровадження інклюзивної освіти у закладі.
Закон України «Про повну загальну середню освіту»	Стаття 26. Інклюзивне навчання ... Положення відсутні	Стаття 26. Інклюзивне навчання ... 6. Керівники закладів, де функціонують інклюзивні класи, щорічно (до 2 вересня кожного року) повинні подавати звіти та плани-пропозиції до регіонального відділу освіти із описом проблем, які виявляються у процесі впровадження інклюзивної освіти у закладі.

Рис. 4 «Пропозиції щодо внесення змін до законодавства України щодо запровадження системи щорічних обов’язкових звітів та планів-пропозицій керівників закладів освіти»

По-третє, ще одним питанням є брак професійних кадрів та можливості своєчасної перекваліфікації педагогів через нестачу коштів. Для його вирішення нами пропонується запровадження курсів перекваліфікації педагогічних кадрів на базі ІРЦ.

Таким чином, побачивши наскільки багато викликів існує перед українським суспільством сьогодні і як небагато потрібно зробити, щоб подолати деякі з них, ми сподіваємось зробити життя багатьох дітей яскравішим, повнішим, а життя дорослих, які працюють на добробут і соціалізацію дітей, – простішим і організованішим.

Список використаної літератури

1. Берегова М. І. Дидактично-практична підготовка майбутніх корекційних педагогів до роботи в умовах освітнього інклюзивного простору: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03/ Берегова Марія Ігорівна. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. 235 с.
2. Хомишин І. Ю. Адміністративно-правове регулювання інклюзивної освіти в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2017. № 28. С. 53–55. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc28/15.pdf>.
3. Мухіна А. Ю., Серомаха Н. Є. Осмислення реалій вітчизняної інклюзії на основі аналізу теоретико-методологічних основ світової освітньої інтеграції. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/68/1563/3399-1?inline=1>
4. Конвенція про права дитини: міжнародний документ, ратифіковано Постановою ВР України № 789-XII від 27.02.91. Редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
5. Потебні О. О. Словник української мови: [в 11 т.]. Київ: Наук. думка, 1974. 840 с.
6. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів: резолюція 48/96 Генеральної Асамблеї ООН. Редакція від 20 грудня 1993 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_306#Text.
7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
8. Кармазіна К. Ю. Механізм взаємодії джерел континентального та загального права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. К. Ю. Кармазіна. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 16 с.
9. Цимбалістий Т. О. Щодо нормативності рішень Конституційного Суду України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: «Право». 2013. № 23. ч. I. С. 156–170.
10. Сквірський І. О. Рішення Конституційного Суду України в системі джерел конституційного права України. Вісник Запорізького національного університету. Серія: «Право». 2011. № 3. С. 42–46.
11. Рішення Конституційного Суду України від 4 березня 2004 року № 5-рп/2004 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини третьої статті 53 Конституції України «держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах» (справа про доступність і безоплатність освіти). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-04#Text>
12. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
13. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14/ed20210101#Text>.
14. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14/ed20210101#Text>.
15. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-п#Text>.
16. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>.
17. Давиденко Г. В. Теоретико-методичні засади організації інклюзивного навчання у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.01. Г. В. Давиденко. Київ: НАУ, 2015. 42 с.
18. Майзель О. В. Инклюзивное образование в Израиле. Клиническая и специальная психология. 2013. № 2. URL: https://psyjournals.ru/files/62063/psyclin_2013_2_Majzel.pdf.
19. Про реабілітаційні центри денного догляду: Закон Держави Ізраїль. URL: https://www.nevo.co.il/law_html/law01/278_001.htm.
20. Про затвердження Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-п#>.
21. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п#Text>.
22. Щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах: Лист МОН від 12.10.2015 р. № 1/9-487. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/137899__137899.

References

1. Beregova M. I. (2019). Didactic and practical training of future correctional teachers to work in an inclusive educational space. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
2. Khomyshyn I. Yu. (2017). Administrative and legal management of inclusive education in Ukraine. Scientific Bulletin of the International Humanities University. Ser. : Jurisprudence (28), 53–55 [in Ukrainian].
3. Mukhina A. Y., Seromakha N. E. (2020). Understanding the realities of national inclusion based on the analysis of theoretical and methodological foundations of world educational integration [in Ukrainian].
4. Convention on the Rights of the Child: an international document ratified by the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine № 789-XII. (1991, February 27). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy [in Ukrainian].
5. Potebni O. O. (1974). Dictionary of the Ukrainian language. Kyiv: Nauk. Thought [in Ukrainian].
6. Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities: UN General Assembly Resolution 48/96. (1993, December 20) [in Ukrainian].
7. The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine № 254k / 96-VR. (1996, June 28). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy [in Ukrainian].
8. Karmazina K. Yu. (2011). The mechanism of interaction of sources of continental and common law. Extended abstract of candidate's thesis. Lviv [in Ukrainian].
9. Tsybalyty T. O. (2013). On the normativeness of decisions of the Constitutional Court of Ukraine. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Ser. : "Law". I (23), 156–170 [in Ukrainian].
10. Skvirsky I. O. (2011). Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the system of sources of constitutional law of Ukraine. Bulletin of Zaporizhia National University. Ser. : "Law". (3), 42–46 [in Ukrainian].
11. The decision of the Constitutional Court of Ukraine № 5-рп / 2004. (2004, March 4). The decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional petition of 50 deputies of Ukraine on the official interpretation of the provisions of part three of Article 53 of the Constitution of Ukraine "the state ensures technical, higher education in state and municipal educational institutions "(the case of accessibility and free education) [in Ukrainian].
12. Law of Ukraine on education № 2145-VIII. (2017, September 9). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy [in Ukrainian].
13. Law of Ukraine on preschool education № 1556-VII. (2001, July 11). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy [in Ukrainian].
14. Law of Ukraine on secondary education № 463-IX. (2020, January 16). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy [in Ukrainian].
15. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on approval of the Regulations on the Inclusive Resource Center № 545. (2017, July 12). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy [in Ukrainian].
16. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine on approval of the Concept for the development of inclusive education № 12912. (2010, October 1) [in Ukrainian].
17. Davidenko G. V. (2015) Theoretical and methodological principles of the organization of inclusive education in higher educational institutions of the European Union. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
18. Maisel O. V. (2013) Inclusive education in Israel. The journal "Clinical and Special Psychology". (2) [in Russian].
19. Law of the State of Israel on day care rehabilitation centers. (2000) [in Hebrew].
20. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on approval of the Procedure for organizing the activities of inclusive groups in preschool education institutions № 530. (2019, April 10). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy [in Ukrainian].
21. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on approval of the Procedure for the organization of inclusive education in secondary schools № 872. (2011, August 15). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy [in Ukrainian].
22. Letter of the Ministry of Education and Science on the organization of activities of inclusive groups in preschool educational institutions № 1/9–487 (2015, October 12) [in Ukrainian].

Стаття надійшла 15.02.2021 р.

Е. Ю. Криворучко, студентка магистратуры
экономико-правового факультета, специальности 081 «Право»
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина
e-mail: alena.yurievnaa@gmail.com

М. С. Шевченко, студентка магистратуры
экономико-правового факультета, специальности 081 «Право»
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина
e-mail: mary.sheva18@gmail.com

АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ПОЛНОГО ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Резюме

Статья посвящена вопросам совершенствования административно-правового регулирования инклюзивного образования в учреждениях дошкольного образования и полного общего среднего образования в Украине. Обращение к этой теме является безусловно актуальным ввиду того, что, во-первых, инклюзивное образование – новый институт для украинского общества, настоящий вызов для детей, педагогов и законодателя. Во-вторых, в науке отечественного административного права отсутствует комплексное исследование украинских источников права в сфере инклюзивного образования, которое бы полно определяло также вызовы данной отрасли. В-третьих, административно-правовые акты в сфере инклюзивного образования, к сожалению, не соответствуют реалиям, имеют пробелы как в сфере права, так и в области педагогики. Авторы поставили перед собой следующие задачи: осуществить анализ источников права, регулирующих отношения, возникающие в сфере инклюзивного образования в Украине; выделить современные вызовы отрасли и внести предложения о путях их преодоления и качественного заполнения пробелов административно-правового регулирования в сфере инклюзивного образования в Украине. Авторами статьи были осуществлены перевод и изучение законодательства Государства Израиль как прогрессивной страны в сфере инклюзии; проведен опрос среди руководителей учебных заведений города Одессы, в которых в данный момент функционируют инклюзивные группы/классы. Благодаря этому были выявлены такие вызовы, как, например, пробелы в самой законодательно установленной процедуре открытия инклюзивных групп/классов; обеспечение школ и садилов лицами, которые должны помогать воспитателям /учителям и ребенку с особыми образовательными потребностями в образовательном процессе; вопрос о количестве детей с особыми образовательными потребностями в группе или классе и о характере нозологий (особенностей развития). Детально изучив каждый из вызовов, авторами были предложены соответствующие изменения и дополнения в действующее законодательство, что подробно изложено в сравнительных таблицах.

Ключевые слова: инклюзия, дети с особыми образовательными потребностями, административно-правовое регулирование инклюзивного образования, открытие инклюзивной группы/класса, право на образование.

O. Yu. Kryvoruchko, Master's Degree student
Economics and Law Faculty
Odesa I. I. Mechnikov National University
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: alena.yurievnaa@gmail.com

M. S. Shevchenko, Master's Degree student
Economics and Law Faculty
Odesa I. I. Mechnikov National University
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: mary.sheva18@gmail.com

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF INCLUSIVE EDUCATION IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS AND SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS IN UKRAINE

Summary

The article is devoted to the issues of improving the administrative and legal regulation of inclusive education in institutions of preschool education and secondary education institutions in Ukraine. Addressing this topic is certainly relevant due to the fact that, firstly, inclusive education is a new institution for Ukrainian society and a real challenge for children, teachers and the legislator. Secondly, in the science of domestic administrative law there is no comprehensive study of Ukrainian sources of law in the field of inclusive education, which would also fully identify the challenges of this field. Thirdly, administrative and legal acts in the field of inclusive education, unfortunately, do not correspond to reality, have gaps in both the field of law and in the field of pedagogy. The authors set themselves the following tasks: to analyze the sources of law governing relations arising in the field of inclusive education in Ukraine; highlight the current challenges of the inclusive education in Ukraine and make suggestions on ways to overcome them. The methodology of this article includes: the method of analysis and synthesis, the systemic and functional approach, the historical method, abstraction, the comparative method, explanations, research interviews, modeling and forecasting methods. So, the authors of the article translated and studied the legislation of the State of Israel as a progressive country in the field of inclusion. To achieve the main goal of the research it was also conducted a survey among the heads of educational institutions in the city of Odessa, where currently inclusive groups or classes are functioning.

This has identified challenges such as gaps in the most legally established procedure for opening inclusive groups and classes; providing schools and kindergartens with assistants who should help educators /teachers and children with special educational needs; the question of the number of children with special educational needs in a group or class and the nature of nosologies. Having studied each of the challenges in detail, the authors proposed appropriate changes and additions to the current legislation, which are detailed in the comparative tables.

The conclusions of the article can be used both in research work for the further development of Ukrainian administrative law and in national lawmaking by making appropriate changes to Ukrainian legislation and the adoption of relevant legal acts regulating important issues in the field of inclusive education.

Keywords: inclusion, children with special educational needs, administrative and legal regulation of inclusive education, opening an inclusive group/class procedure, right to education.